

SEVİNÇ-MEHMET EKİZOĞLU ANAOKULU
2010-2011 EĞİTİM-ÖĞRETİM YILI
EKİM AYI BÜLTENİ



AYIN KONUSU: ÇOCUKLUK SORUNLARI



ATATÜRK DİYOR Kİ;

Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz devrimlerin amacı, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen modern ve bütün anlam ve biçimiyle olgun bir topluluk haline getirmektir.

Özgün fikirler uygulandığı an, Türk ulusu yükselecektir.

AKSU MAH. MEHMET İZMEN CAD. NO:14 MERKEZ/GİRESUN

0454 225 54 50 – www.smekizoglu.k12.tr – 970649@meb.k12.tr

OKUL ÖNCESİNDE SOSYALLEŞME VE DİSİPLİN SORUNU

Okul öncesindeki çocuğun bebeklik döneminden farklı olarak 2 ayrı sosyal dünyası vardır. Bunlardan biri akranlarla, diğeri de yetişkinlerle ilişki içinde olunan dünyalardır. Yetişkinlerle olan ilişkide güç ve sınırlamalar genellikle yetişkinden gelir. Yetişkin, çocuğun davranışlarına rehber olur, onu yönlendirir ve ona öğretir. Çocuk bu işbirliğini çoğunlukla arar fakat bazen de bu tür bir birlikteliğe direnir. Çocuğun arkadaşlarıyla ilişkisi karşılıklılık ve işbirliği içerirken yetişkinlerle daha fazla koruma ve sınırlama içerir. Bir çocuğun yetişkinle ilişkisi onu, akranlarla olan ilişkiye hazırlar ve her ikisi de çocuk için gereklidir. Çocuğun yetişkinle ilişkisi özellikle kültürel değerlerin ve sosyal kuralların aktarılmasında oldukça kritiktir (Başkasının eşyasına zarar verilmez, selamlamaya karşılık verilmelidir, başkaları giyinir veya soyunurken seyredilmez vb). Akranlarla etkileşimde ise paylaşma, yardım etme ve sempati gösterme gibi olumlu davranışlar daha az; saldırgan ve bencilce etkileşimler daha fazladır. Fakat akranlarla paylaşma ve diğeri olumlu davranışlar 4-12 yaşları arasında hızla gelişir.

Okul öncesindeki yıllar çocukların hızla sosyalleştikleri yıllardır. Çocuklar çevrelerini araştırmak, yeni beceriler geliştirmek ve bağımsızlıklarını ortaya koymak üzere programlanmışlardır. Ana baba olarak bunu unutmamalı ve çocuğun patronu olmak yerine onunla işbirliği içinde olmaya çalışmalısınız.

Çocuğun davranışlarını sınırlama ve ona kurallar koyma kolay olmayacaktır. Fakat her şeye rağmen çocuklar, özellikle kendi güvenliklerini sağlamayı öğrenmede isteklidirler. Bir başka deyişle aslında disipline muhtaçtırlar. Ancak disiplin, çocuğa emirler verme ve uymadığında cezalandırma değildir. Disiplin, sayısız farklı koşulda ve durumda tekrarlarla çocuğa nasıl davranacağını öğretme ve kendini kontrolü sizden ona geçirme işlemidir. Çocuğa ne yapacağını öğretirken emir vermek yerine onaylayabileceğiniz seçenekler sunun ve emirlerinizle onu çileden çıkarmak yerine karar alma becerisini geliştirin.



Çocuğa nasıl davranacağını öğretme işi tam bir sabır işidir. Bu konuda size yardımcı olabilecek bazı altın kurallar şöyle sıralanabilir:

- Siz de onun davranmasını istediğiniz gibi davranın: Çocuk sizin ona gösterdiğinizden daha fazla anlayış, işbirliği ve ilgiyi size göstermeyecektir. Meşgul olduğunuzu söyleyerek bulmacasına yardım etmezseniz o da size masa hazırlarken yardım etmeyecektir.
- İyi davranışı ödüllendirin, kötülerini değil: Markette şeker için ağlayan çocuğu susturmak amacıyla şeker almayın, fakat şeker için ağlamadığında ödüllendirin.
- Genelde olumlu bir dil kullanın: Yap sözcüğü yapma sözcüğünden daha etkilidir. Çocuğunuza neyi yapmaması gerektiğini değil, neyi yapması gerektiğini söylemeye çalışın. Örneğin bisikletini koridorun ortasında bırakma yerine bisikletini şu duvarın kenarına bırak böylece takılıp düşmezsin deyin.



İletişiminde açık ve anlaşılır olun: Çocuğu yönlendirici ifadeleriniz olumlu olsa bile açık değilse işe yaramaz. Örneğin, “terbiyeli davran” olumlu bir ifadedir. Ancak kastettiği şey, “sevmediğim şeyleri yapma” dır. Bazen siz kendiniz bile kararsız iken çocuk neyi sevip neyi sevmediğinizi nereden bilecektir.

Açıklama yapın: Yapmasını

istediğiniz bir davranışın nedeni için çocuğa “çünkü ben öyle istiyorum” dersiniz, çocuk bu açıklamadan hiç bir şey öğrenmeyecektir. Oysa “Makası yerine koymalısın. Eğer koymazsan sivri olduğu için batabilir.” Açıklaması o yaşlardaki çocuklara nasıl davranması gerektiğini anlatan bir açıklamadır.

- “Hayır” demeden önce düşünün: Bir davranışa gerçekten engel olmak ya da bir hareketi yasaklamak istediğinizde bir kez daha düşünerek bu sözcüğü kullanın ve hayır dedikten sonra geri dönmeyin. Çünkü bu sözcük çocuk ile aranızda en fazla çatışma yaratan sözcüktür. Sadece çocuğun güvenliği ile ilgili konularda katı olmakta yarar vardır.
- Beklentileriniz çocuğa uygun olsun ve ona güvenin: Çocuktan yapabileceğinden daha fazlasını beklemeyin ve yapabilecekleri için de ona güvenin. Örneğin kendi kendine bakabileceğinden eminseniz bir arkadaşının evine gitmesine izin verin. Değil ise göndermeyin. Gönderirken yapacağınız uyarılarla onun işini zorlaştırmayın.
- Tutarlı olun: Aile içi yaşamı düzenleyici temel kurallar getirin ve bunlara tüm ev halkı olarak uyun. Kararlı olduğunuz davranışlar için de kesin kurallar koyabilirsiniz; ancak çocuk, koşullar değiştiğinde kuralı esnetmenizi bekleyebilir ve bunu, duruma özgü bir değişiklik olarak değerlendirebilir. Örneğin, sizlerle yatması yasaklanmışsa bu, örneğin babaannesi geldiğinde onunla da yatamayacağı anlamına gelmemelidir.
- Hatalı olduğunuzda hatanızı kabul edin: Siz çocuğa model olduğunuz için hatanız olduğunda özür dilemeniz, ona da hatalı olduğunda özür dilemeyi öğretecektir. Çocuk, herkesin hata yapabileceğini anlarsa ne siz, ne kendisi ne de arkadaşları için yüksek standartlar geliştirmeyecek ve her hangi bir hatanızda hayal kırıklığı yaşamayacaktır.

Yukarıda önerilen davranışların asıl amacı, çocuğun davranışını kontrol etme ve davranışları için sorumluluk almasını sağlamaktır. Eğer çocuğunuz sizin koyduğunuz sınırlamalara uymamakta direnir, başkalarına zarar veren saldırgan davranışlar gösterirse tüm bu davranışlarının sonuçlarına da katlanmayı öğrenmelidir. Bunun için çocuk cezalandırılabilir ancak ceza, çocuğa gerçekten bir şey öğretmelidir.

Cezalandırmayla ilgili olarak aşağıdakiler önerilmektedir:

- Cezayı davranışın hemen üstüne verin. Eğer aradan zaman geçerse çocuk, hangi davranışının cezalandırıldığını hatırlamayacaktır.
- Fiziksel ceza vermeyin. Dayağın kendisi bir saldırganlık gösterebilir ve üstelik dayak yiyen çocuklar için dövüldüklerini hatırlamamaktadırlar.
- Dayak, çocuk ile olan işbirliğinizi elinizden almaktadır.
- Çocuğu aptal ve çaresiz hissettiren cezalar vermeyin.
- Çocuğun davranışını onaylamadığınızı belirten bir hareket veya ifade en iyi cezadır.
- Ceza olarak bir şeyi yasaklıyorsanız, bunu bağırarak değil, yavaşça ve kibar bir dille söyleyin.
- Çocuğa verilecek en iyi cezalardan biri, çocuğu çok kısa bir süre için aile içi etkileşimden ya da yaptığı etkinlikten men etmedir. Bu cezada çocuk, bağırıp çağırmadan uyarısız bir ortama (kendi odası veya evin belirli bir köşesi) gönderilir ve kaç yaşında ise o kadar dakika bekletilir. Çocuktan bu sırada, yaptıkları hakkında düşünmesi istenir.

Okul öncesi dönemdeki çocukların önemli bir özelliği de çok hareketli ve saldırgan olmalarıdır. Bununla birlikte çocuklardaki saldırganlığın bir ölçüde ana babanın çocuk yetiştirme tutumlarıyla da ilgili olduğu bulunmuştur. Örneğin; her zaman izin verici davranan,



çocuğu serbest bırakan fakat her zaman da cezalandıran annelerin çocukları en saldırgan çocuklar olurlar. Genellikle izin verici davranıp çok az cezalandırıcı olan anneler ile genellikle izin verici olmayan ve cezalandırıcı olan annelerin çocuklarında orta düzeyde bir saldırganlık, daha az izin verici ve daha az cezalandırıcı olan annelerin çocuklarında ise en az düzeyde saldırgan davranış gözlenmektedir. Ana babanın çocuk üzerinde hem sağduyulu bir denetimi hem de özerkliği cesaretlendiren tavırları birlikte yer aldığına, bu koşullarda yetişen çocuklar meraklı, aktif, girişken, uyumlu ve diğerlerine göre daha az olumsuz davranış gösteren çocuklardır. Eğer özerkliğin desteklenmediği bir ortamda çocukların davranışı üzerinde yüksek bir kontrol var ise bunun da çocukta merakın, girişkenliğin, orijinalliğin ve hayalin olmamasıyla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Anne babaların çocuğa, onu olduğu gibi kabul ederek, anlayarak, sevgi göstererek ve destekleyerek yaklaştıkları, daha fazla açıklamada buldukları koşullarda da çocuklar, kuralları ve düzenlemeleri daha kolay içselleştirmekte ve kendilerini kontrol etmeyi daha kolay başarmaktadırlar. Ayrıca böyle bir tutum ebeveyn ile çocuğu yaklaştırmakta, etkileşimi artırmakta ve böylece çocuktaki kaygı azalmaktadır. Ebeveyn-çocuk ilişkisi daha az korkulu ve daha az güç yönelimli bir ilişki haline gelmektedir. Bu koşullarda çocukların özsaygıları yüksektir ve olumlu davranışlar daha fazladır.



ÇOCUKTA GÜVEN DUYGUSU OLUŞTURMA

Çocukta güven duygusunun öğrenilmesi doğduğu ilk andan itibaren, sevgi ve ilgi başta olmak üzere onun tüm temel ihtiyaçlarının annesi tarafından karşılanmasıyla doğrudan ilişkilidir. İhtiyaçları uygun biçimde karşılanan çocuk, kendi benliğini değerli bir varlık olarak algılar. Çevresini de değerli, güvenilir bir çevre olarak değerlendirir. Böylece "güven duygusu" nun temeli atılmış olur. Çocuk hak ettiği başarılarından dolayı olumlu geri bildirim aldığı yeni başarılar için kendini motive eder. Örneğin çok iyi yüzen bir çocuğa ebeveyninden taktir ve beğeni gelirse, çocuk bunu geliştirmek için elinden geleni yapacak, tersine olumsuz eleştiri gelmişse, yeni teşebbüslerden kaçınacak, faaliyetini durduracaktır. Çocuğa değer verildiği ebeveyn tarafından hem sözle hem de davranışla belirtilmelidir. Çocuğun (alanı ne olursa olsun) gösterdiği çabaya saygı

gösterilmeli, haklı başarılarından dolayı takdir edilmelidir. Yeri geldikçe övmekten bile çekinmemelidir. Güven ve bağımsızlık duyguları özgür ve demokratik aile ortamlarında kazanılır. Bu da, erken çocukluk yıllarından itibaren, çocukların ihtiyaçlarını karşılamakla, onları kişiliklerine saygı duymakla, uygulanan kuralların nedenlerini açıklamakla, iletişim konularını açık tutmakla, onların desteklemekle ve sevgiyle yaklaşmakla mümkündür.

ÇOCUKTA TİKLER

Tik istemli (iradi) çalışan çizgili beden kaslarında istem dışı ortaya çıkan aralıklı kasılmalardır. En sık yüz ve boyun kaslarında olur. Göz kırpması, dudak kenarlarının çekilmesi, boyun oynatma, boyun bükme, başı sallama, omuz oynatma biçiminde görülür. Tikler genellikle iç gerilimlerin veya çatışmaların öncüleri ya da açık belirtilerdir. Bazen çocuk her boynunu silkişte, kasların, gözlerini oynatışta iç yaşamındaki bir gerilimden kurtulma çabası içinde olduğunu açıklayabilir. Tik genellikle erkek çocuklarda ve erken yaşlarda başlar ve ruhsal nedenlerle ortaya çıkar. Ancak kimi kez istemsiz kasılmanın ortaya çıktığı bölgeye ya da organa ilişkin uzun süren fiziksel bir tahriş de tike neden olabilir. Bunlar arasında uzun süre ve düzeltilmeyen görme bozuklukları, burun akıntısı, boyun ağrıları sayılabilir. Tikler başlangıçta hareketlerin istemsiz olarak tekrarından ibaret olabilirler. Örneğin, göz kırpması başlangıçta bir göz rahatsızlığı ya da yorgunluğuna tepki olabilir. İlk kez bu yolla örüntü(pattern) haline gelen bu tepkiler, zamanla otomatik olarak yinelenir. Tiklerin en önemli nedenlerinden biri de taklittir. Bazen küçük yaşlarda çocuklar, ana baba, öğretmen ve oyun arkadaşlarının birtakım hareketlerini taklit ederken onların bazı davranış kusurlarını da edinebilir. Daha sonra bunlar alışkanlık haline gelir. Çocuğun başka birini sık sık taklit etmesi sonucu, tekrarlama yoluyla kendinde bir tik gelişebilir.

Bu nedenler dışında kalan ve genel olarak tiklerin ortaya çıkmasında rol oynayan ruhsal etkenlerin başında, erken yaşlarda başlayıp ve sürüp giden korku, tedirginlik, kaygı, gerginlik vardır. Çocuklarda görülen diğer davranış bozuklukları gibi, tikler de çocuğun duygusal durumu, duyarlılığı, ana babasıyla ilişkileri ve çevresiyle bağlantılarıyla yakından ilgilidir. Yaşadığı çevre kavgalı, tedirgin ve güvensiz olan çocuklarda, başka bir deyişle, sürekli olarak çevresiyle çatışma içinde bulunanlarda,

birden olan aşırı korku, coşkunluk, yorgunluk, öfke, acı gibi durumlar tik yaratabilir. Kanner'e göre, tiklerde belirgin kişilik özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Belirgin şekilde huzursuzluk gösteren,
- Fazla duyarlı, alıngan ve sıkılgan
- Oldukça bencil,
- Çabuk heyecanlanan, kolayca kızan ve kırılan kişilerdir.

Çocuğun güvensiz ve endişeli oluşunda, daha önce de açıkladığımız gibi, yakın çevre koşullarının ve aile içinde duygusal etkileşimin rolü büyüktür. Tiki olan çocukların genellikle yetenekleri üstünde zorlanan, sürekli kardeş ve arkadaşlarıyla kıyaslanan, yeterli ilgi ve sevgi içinde büyümeyen, aşağılanıp hor görülen çocuklar arasında yeterli bir duygusal ve toplumsal iletişimin bulunmadığı görülür. Ağız ve burun tikleri ile ilgili yaşanmış örnek vakalardan biri; 9 yaşında bir kız çocuğudur. Çocuk, kendisini etkileyen aile içindeki olumsuz ortamı şöyle dile getirmektedir. (Kardeşim beni çok rahatsız ediyor, bana vuruyor. Buna karşılık babam, sen büyüksün, onu idare et, diyor ve suçu bana atıyor. Kardeşim bir şey yapınca bana kızıyorlar. Sonra babam eve geliyor. Bazen uyku tutmuyor. Babam gelmeyecek diye korkuyorum. Babamla annem sık sık kavga ediyorlar. Beni akrabalarımızın yanına gönderseler her şeyi unutacağım) Göz ve boyun tiki olan bir başka vakada da, 6 yaş gurubuyla erken okula başlayan bir erkek çocuktur. Evde 10 yaşında çok başarılı bir ağabeyi vardır. Ağabeyini kendine model olarak alan çocuk, onun oyun gurubuyla oynamak istemiş, ama büyüklere ayak uydurmadığından kırıklığa uğramıştır. Aile ve okul çevresinde ruhsal zorlama, çocuğun bazı tikler edinmesine neden olmuştur. Çocukta tik görüldüğünde, bir pedagog ya da çocuk ruh hekimine başvurmak gerekir. Tike neden olabilecek organik etkenler dikkatle ele alınması, varsa bu tür bozuklukların tedavisi yoluna gidilmelidir. Tiki oluşturan nedenler ruhsal kökenli olduğu takdirde, çocuklara oyun terapisi, psikoterapi yoluyla, ergenlere grup terapisi, psiko-drama ya da psikoterapi yoluyla gerekli psikolojik tedavi uygulanmalıdır. Anne ve baba, çocuğa güven vermeli, üzerinde durmamalı ve bu nedenle gerginleşmemelidirler. Çocuk davranışları nedeniyle cezalandırmamalı ve küçük görülmemelidir.

YALAN SÖYLEME

Yalan söyleme bir hayatı gizlemek amacıyla gerçeğe uygun olmayan bir girişimde bulunmaktır. Bir girişim sözle olabildiği gibi, jest, yazı ve susmayla da olabilir. Sosyal bir davranış olan yalanın amacı, başkalarını yanıltmaktır. Ana babaların birçoğu, çocuğun gerçeğe sadık kalmasını çok erken bir dönemde isterler. Oysa 3 yaş çocuğunun -inanılmayacak öyküler-uydurması ve taklit oyunlarında hoşlanması doğaldır. Çocuk zeki ve hayal gücü geniş olduğu ölçüde bunda başarılı olur. Öykü uydurma ve taklit oyunu yalan söylemek değildir ve bunu engelleyici hiçbir girişimde bulunulmamalıdır. Öykü uydurmaktan ayrı olarak, kasıtlı biçimde gerçeğe sadık kalmanın küçük bir çocukla doğaldır ve bu tür yalan çocuğun eğlenmeyi sevmenin, birine takılmaktan hoşlanmasının, doğal övünme arzusunun, arkadaşlarından geri kalmama isteğini ya da cezalandırılma korkusunun bir sonucudur. Ayrıca, ana babanın üzerinde durdukları da çocuk bu bir yalana başvurmuş olabilir. Yaşamın ilk 5 yılında çocuğun yalan söylemesi konusunda endişe etmeye gerek yoktur. Gerçeğe sadık kalma çocukta giderek gelişen bir olgudur. Çocuğun gerçeğe sadık kalması konusunda ısrar etmek ve çocuğa yalan söylediğini kanıtlama girişiminde bulunmak yanlıştır. Çocuk açıkça anlaşılan bir yalan söylediği zaman endişeyle karşılanmamalıdır. Ancak çocuk 4 yaşına geldiğinde, yalan salt övünmekten öte bir amaçla söylenmişse, düş gücü ürünü ya da bir şaka değilse, o zaman annenin çocuğa, eğer

doğruyu söylemezse ona ne zaman inanacağını bilmeyeceğini söylemesi yeterlidir. Sert cezalar suçlanmadan kaçmak için çocuğun yalan söylemesine yol açar

KÜÇÜK ÇOCUKLARIN SÖZDE (PSEUDO) YALANLARI

Çocuk psikologlarına göre, çocuk 7 yaş öncesinde yalan söylemez. Bazı uzmanlarsa ilk yalanın 6 yaş dolaylarında görüldüğünü savunurlar. Çocukların gerçekdışı konuşmaları çok sık görülür. Burada hemen (yalan) damgasını vurmak doğru değildir. Çocukta gerçekçilik duygusunun zaman içinde kazanıldığını unutmamak gerekir. 3-4 yaş çocuklarının sık sık söylediği yalanlar, aslında gerçek anlamda yalan değildir, sahte ya da görünürde başka bir deyişle (sözde pseudo yalanlardır). Bu tür (sözde) yalan, gerçek yalandan farklıdır; gerçek yalanla yüzeysel benzerliği çoğunlukla karıştırılmasına neden olur. Eğitimsel yanlışlıklar, sosyal ve moral anlam verme, kınama, üzüntüyle karşılama bu tür yalanların doğurur. Örneğin, masada bardağı deviren çocuk, bundan kardeşinin sorumlu olduğunu söyleyebilir. Görünürde yalan bazen oyun niteliği taşır. Çocuk çevresindeki kişiler ya da kendisiyle ilgili olaylara ince ayrıntılar katarak bunları süsler. Gerçeğe bir anlamda bağlı kalabildiği gibi, tümüyle başka bir olay da yaratabilir. Bu tür uydurmalar 7 yaş öncesi çocuklarda sıklıkla görülür. Uydurmalar zamanla gelişebilir ve bir öykü gibi tamamlanabilir. Bu hayal gücü ürünlerinin özelliği, ikinci bir kişinin yaratılmasıdır.



Çocuk çoğunlukla kendisiyle aynı yaş ve cinsiyette bir kardeş, kuzen, arkadaş yaratır, Çocuk duygu ve deneyimlerinin bir bölümünü, sorumluluklarında bazılarını ona aktarır. Tek çocuk ya da kardeşleri kendisinden çok büyük olanlarda bu daha siktir. Örneğin, 3 yaşında bir erkek çocuğunun kendisinden 7 yaş büyük bir kardeşi vardır. Oyun arkadaşı olmayan bu çocuk,

kendisiyle aynı yaşta sembolik bir arkadaş yaratır. Kendisi bir şey istediğinde, bu hayal ürünü arkadaş da ister ve bu istek çocuk tarafından hemen ailesine bildirilir. Çocuk, bazen arkadaşının anne ve babasının ona armağan verdiklerini söyler. Aslında bu, kendi ana babasından istediği bir şeydir. Çocuk ailesiyle yaptığı bir gezintide korktuğu için ata binmez. Ancak ertesi gün arkadaşının kahramanlık öykülerini ayrıntılarıyla anlatır. 4 yaşına doğru çocuk artık arkadaşından pek söz etmemeye başlar. Anne ve babası kendisine arkadaşının ne yaptığını sorduğunda: 'O trafik kazasında öldü ' yanıtını verdi. (Sözde) yalanlar çocuk düşüncesinin kendiliğinden ve özgün ürünlerdir. Çocuk psikolojik gereksinimleri nedeniyle gerçekdışı fikir, bilgi, söz ya da hayallere sığınabilir. Çocuk kurduğu hayalleri gerçek gibi kabul eder.

ÇOCUK YALAN SÖYLEMEYİ NASIL ÖĞRENİR?

Görünürde yalan tam anlamıyla yalan olması bile, çocuğa ilk yalan söyleme yolunu öğretir. Bu bir hazırlık, bir yalan tohumudur. 7 yaş sonrasında uydurmalar uzun süre semboller, fantaziler şeklinde görülür. Bu dönemde çocuk kendini çok uzun düşlere kaptırır; güçlü, kahraman, çok beğenilen biri ya da umutsuzluk içinde ve mutsuz biridir. Çocuğa yalanı öğreten ikinci yol, taklittir. İlk önce diğer çocukları taklit eden çocuk, hemen sonra yalanın onlara bazı olanak ve avantajlar sağladığını saptar.

Bir de buna arkadaşlarının, '-Benim gibi yapmıyorsun, çünkü korkuyorsun', ya da, '-Gerçeği söylemekle hata ediyorsun' türünden yönlendirmeleri eklenir. Böylece çocuk yaptığı bir hatada kendini masum gösterip cezadan kurtulmasını öğrenmiş olur. Yetişkinleri taklit de çocuğu yalana iten bir başka etkidir. Yetişkinler kendi aralarında ve daha da önemlisi, çocuklara yalan söylerler. Bunun da ötesinde yetişkinler, bazen çocuğun yalan söylemesini isterler. Örneğin, '-Düne Evdeydik diyeceksin, ' ya da, '-Bunu yaptığımı babana söylemeyeceksin, ' gibi tembihlerde çocuğu yalana iterler. Yalan söylemenin empoze edilişi açık bir şekilde olmayabilir, örnek olma da bir tür telkindir. Örneğin, istemediği bir yere gitmemek için başının ağrıdığı bahane eden anne, sofrada çocuğuna ellerini yıkayıp yıkamadığını sorduğunda, çocuk yemeğe başlamak için olumlu yanıt verecektir. Bundan sora her durumda isteğine uygun yanıt arayacak ve bundan suçluluk duymayacaktır. 7 yaş öncesinde çocuğun sınıflandırma yapma yeteneği olmadığını işaret etmiştir. Ancak bu yaşta sonra çocuk '-Tüm yetişkinler yalan söylüyor, demek ki, yalan bana dendiği gibi kınanan bir davranış değilmiş, ' gibi bir mantık yürütebilir. Yalana yol açan bir başka olay, suçu çocuğa baskıyla kabul ettirmektir. Gilbert Robin'in örneği söyle: Anne şeker kutusunu bulmaz ve kızını almakta suçlayarak: - 'Sen yaptın, biliyorum, itiraf edersen cezalandırmayacağım!' der. Sonunda çocuk, suçu kabul etmek zorunda kalır.

YALAN SÖYLEMENİN NEDENLERİ

Zihinsel düzeyi düşük çocukların gerçeğe çok aykırı yalanlar söyledikleri, buna karşılık normal ve üstün zekaya sahip olanlarınsa, mantığa daha uygun yalanlar söyledikleri ve ayrıntılı öyküler uydurdukları saptanmıştır. Aileye bağlılık, dayanışma, verilmiş söze saygı gibi durumlar yalan söylemeye neden olabilir. Örneğin, 10 yaşındaki bir kız çocuğu, karnelerin alındığı gün, anne ve babasına karnelerin verilmediğini söyler. Oysa karnesi kötü olduğu için anne babasının ona kızmayacağını ve onu kınamayacağını çok iyi bilir. Ama yalnızca annesini üzmemeye kaygısı içindedir. Çünkü iyi bir karne getireceğini söz vermiştir. Çocuk çekingenlikle de yalan söyleyebilir. Bu tip yalanını oluşumunda heyecana kapılma önemli rol oynar. Güçlü bir bilgi sahip bir çocuk , bir gün anne babasının konukları önünde şiir okuması isteğine "Unuttum" karşılığını verir. Şiiri çok iyi hatırlamasına karşın, topluluk karşısında okumaya cesareti yoktur. Çekingenlik çoğu kez çocuğun hatasını itiraf etmesini engeller ve ceza kaygısından daha güçlüdür. Bazen de çocuk kendisini fazla karışılması nedeniyle yalan söyler. Bu durumda hata yetişkindedir. Eğitici çocuğun dünyasına ait her şeyi öğrenmek ister. Bu davranış çocuğu zayıflığıyla alay edilmiş izlenimini verir. Kendince karşılık vermek için yalandan yararlanır. Örneğin, ikide bir kardeşini sevip sevmediği sorulan çocuk, aslında kardeşini sevdiği halde: (Sevmiyorum,) yanıtını verebilir. Bunun yanı sıra, iyi gelişmemiş ahlak bilinci ve gurup içinde statü kaybetme endişesi bazen çocuğu içinde bulunduğu bazı durumları utanç verici gibi gösterebilir. Örneğin, ailenin fakirliği, cinsel konular üzerine bilgi eksikliği gibi. Çocuk bu durumda ailesinin geçim sıkıntısı yokmuş gibi tanıtır, cinsel konuların kendisi için sır olmadığını söyler. Suçlu çocuklar üzerinde gerçekleştirdiğimiz araştırma sonuçlarımıza bakıldığında, yalan ölçeği açısından suçlu denk gurubunun suçsuz kontrol gurubuna göre daha yüksek bir ortalama tutturduğu görülmüştür. Bu da bize suçlu gençlerin suçlu olmayanlara oranla daha fazla yalan söyleme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

YALANLA MÜCADELE NASIL OLMALI

Çocuğun yalan söylemesiyle etkili bir mücadele için öncelikle yalanın ne tür olduğu bilinmelidir. İncelediğimiz yalan tipleri arasında ki farklar iyice görülmesi ve yalandan çok, buna neden olan psikolojik faktörler ele alınmalıdır. Küçük çocuğun (sözde) yalanların ahlakı bir hata gibi görülmemelidir. Böyle bir davranış karşısında değer yargılarını anlatmak ya da kızgınlıkla

cezalandırmak yanlış olur. Önceden çocuğa doğru söylemenin övülmeye değer bir davranış olduğu anlatılmalıdır. Yetişkinler çocuğa iyi birer örnek olmalı ve davranışlarında, çocuklarında görmek istemedikleri hatalara yer vermemelidirler. Patolojik yalan karşısında hem psikolojik durum, hem de eğitsel etkenler üzerinde durulması gerekir. Öncelikle nöro-biyolojik muayene yapılmalıdır. Örneğin, iç salgı bezlerinin işlevleri, metabolik düzensizlikler, ansefalik bozukluklar araştırılmalıdır. Bunun yanı sıra, yeniden eğitime başvurulmalıdır. Uzun ve düzenli bir yeniden eğitim çok iyi sonuç verir. Eğitimsel girişimler psiko-motor bozuklukların ve konuşma güçlüklerinin düzeltilmesiyle birleştirilmelidir. Sık sık ne yaptıkları ya da ne gördükleri çocuklara anlatılmalı, çeşitli bahanelerle davranışlarının nedenleri ve hataları sorulmalıdır. Artık yalan söylemedikleri saptanınca, yeniden eğitimde doğruyu söylemenin gerekliliği üzerinde durulmalıdır. Aşırı duygusal (hiperemotive) çocuğun kaygı ve çekingenlik yüzünden yalan söylemesi nedeniyle ona güven verilmeli, öfke ve kınama tepkilerinden kaçınılmalıdır. Oluşmuş bir yalan karşısında mücadele, kötünün iyisini yapmaktan başka bir şey değildir. Yalan söyleme davranışını iyileştirmek önlemekten daha zordur. Önemli olan, çocuğu yalana itecek durumlara meydan vermemektir. Çocuklarının kendileriyle birlikte ya da kendi yerlerine yalan söylemelerini isteyen ailelerin sayısı, ne yazık ki, az değildir. Bunlar, davranışlarının sonuçlarını küçümser, haklı nedenler gösterirler, hatta bununla eğlenirler. Çoğunlukla yalan böyle bir örnekten kaynaklanır. Yalanın engellenme biçimi çocukta gerilim yaratabilir. Aşırı kızgınlık, çocuğun yalanını engellemek açısından olumsuz bir davranıştır. Bu yolla yaratılan suçluluk duygusu, çocuğu yalandan uzaklaştıracak yerde, daha çok yaklaştırır. Genelde yalan bir hata gibi görülür ve suçluluk duygusu itirafla son bulur. Çocuğun itiraf etmesine yardımcı olmalıdır. Ancak çocuğu kendisi ve çevresiyle barıştırmazsa, itirafı değeri yoktur. Yalan söyleyen çocuk bu mücadeleyi anlamlı, onun iyiliği için böyle davranıldığını bilmelidir. Burada bir güç gösterisi değil, yardım söz konusu olmalı ve ona güven vermelidir. Yalan kişiliğin bir eksikliği, bencilliğe ve kolacılığa doğru bir çıkış, bireyi diğer insanlardan soyutlayıcı bir kendini reddetmedir. Yalanla mücadele yeterli değildir, aynı zamanda dürüstlük, açık yüreklilik, içtenlik ve sevgi için de savaşım verilmelidir. Bunlar bireye denge ve mutluluk getirirler (19). Kısaca, yalancılık olayı çevresel ilişkilerle birlikte ele alınmalıdır. Önce çocukta yalancılığın gelişmesini kolaylaştıran nedenlerin bulunması gerekir. Sonra da aile çevresiyle işbirliği yapılır, çocuğa doğruluğun yararları, getireceği haz ve avantajlar elle tutulur biçimde öğretilmelidir.

TIRNAK YEME

Tırnak yeme alışkanlığına 3-4 yaşlarında önce sıklıkla rastlanmaz. Ancak ender olarak 15 aylık gibi erken bir dönemde de görülebilir. Tırnak yeme bir güvensizlik belirtisi olarak kabul edilir. Aile içinde aşırı baskılı ve otoriter bir eğitimin uygulanması, çocuğun sürekli azarlanarak eleştirilmesi, kıskançlık, yetersiz ilgi ve sevgiyle sıkıntı ve gerginlik tırnak yemeye neden olan başlıca etkenler arasında sayılabilir.

Çocukların hemen yarısında görülen bu alışkanlığın kazanılmasında, aile içinde tırnak yiyen bir modelin çocuk tarafından taklit edilmesi de bir etken olabilir. En etkili tedavi yöntemi, 3-4 yaşlarına kadar bu alışkanlığın anne ve baba tarafından görmezlikten gelinmesidir. Çocuğun bu alışkanlığı kazanmasına neden olan etkenler saptanarak konuya çözüm getirilebilir. Ancak çocuğun kendisini güvensiz hissetmesi halinde bu alışkanlığı yeniden başladığı görülür, Çocuğun gururunu okşayarak, tırnak yemenin onu ne denli çirkin yapabileceği telaşsız bir biçimde anlatılmalıdır. Özellikle kız çocukları için manikür malzemesi alınarak, tırnaklarını manikürlü ve yenmiş biçimleri onlara gösterilmelidir.(10,(11).

PARMAK EMME

Parmak emme, normal çocuklarda herhangi bir pisko-patolojik etken olmaksızın 3-4 yaşlarına kadar görülen bir olgudur. Bebeklerin çoğu başparmaklarını ya da diğer parmaklarını emerler. Zararsız bir davranış olan parmak emmeye hemen bebeklerin tümünde rastlanmasının en önde gelen nedeni,yeni doğan bebeklerin parmak emmeyi daha anne rahminde,(uterus) öğrenmiş bulunmaları ve doğuştan sahip oldukları en güçlü reflekslerden birinin emme refleksi olmasıdır.Nitekim ender olarak yeni doğan bazı bebeklerin parmak ya da bileklerinde görülen kabarcıklar bunun bir sonucu olmaktadır.Çoğunlukla anne ve babaların huzursuzluğa ve telaşa düşüren parmak emme olayı,bazı durumlarda daha yoğun ve sık bir biçimde görülür.Öyle ki .bu durumlarda bebeğin parmağı zamanla aşınmakta hassaslaşmaya,renği de koyulaşmaya başlar.Yine bazı çocukların parmak yerine bileklerini emmeleri de gözlemlere saptanmıştır.Bebeklerin parmak emmeyi zamanla genelleştirdikleri,oyuncak bebeklerini,battaniyelerinin uçlarına ya da çeşitli eşyayı emmeye başladıkları dikkatimizi çeker.Annelerin büyük bir çoğunluğu parmak emmenin açlıktan kaynaklandığını düşünürler.Oysa bu emme %50'den %87'lere varan yüksek bir oranda belenmeye bağlı olmayan yaygın bir davranış niteliğinde görülür.1 yaş çocuklarının hemen yarısı parmaklarını emerler.9 ayda itibaren uykuya parmak emme arasında yakın bir ilişkinin olduğu,uykusu gelen bebeğin parmağını ağzına götürdüğü görülür,(Ritual) adı verilen bu alışkanlık aylarca sürer.Çocuğu parmak emmeden vazgeçirmek üzere yapılan çabalar,3 yaşına kadar çocuk tarafından dirençle karşılanır.Bazı bebekler yeni dişlerinin çıkması,bazıları da zorlukla karşılaştıklarında utanma ve sıkılma belirtisi olarak parmaklarını emerler.Genellikle 18. ay dolaylarında sıklaşan parmak emmenin 4 yaşına doğru kaybolması beklenir.Araştırmalar en geç 5-6 yaşlarında sona erdiği takdirde parmak emmenin zararının olmadığını,ancak süregelmesi halinde dişlerde deformasyona neden olabileceğini kanıtlamıştır.Parmak emmedeki sıklık oranı çocuk okula başladığı sırada hızla azalır,%2 oranında 6-12 yaşlarında kazanılmış bir alışkanlık olarak süregelir.Alt ıslatmada olduğu gibi,sürekli parmak emme alışkanlığı da psikolojik sorun ve gerginliklerin bir sonucu olarak gelişebilir.Parmak emme alışkanlığı karşısında anne babanın yapacağı en sağlıklı yaklaşım,olayı telaşa kapılmadan sabırla karşılamak ve sürekli ilgilenmekten kaçınarak,çocuğa bu alışkanlığın bebekçe bir davranış olduğunu,başkalarını gözüne hoş görünmeyeceğini basit bir dille anlatmaktır.Aile içinde sürekli aynı alışkanlığı konu edilerek dikkatleri çocuk üzerine çekmek,bu nedenle telaşa ve gerginliği girmek ve çözüm amacıyla çocuğu sürekli eleştirmek yanlış anne baba davranışları arsında sayılır.Okul yaşında parmağını eme çocuk,öğretmenin uyarısı,anne babasının eleştirisi ,hatta arkadaşlarını alaylarını karşın bu alışkanlığını sürdürür.Bu durumda çocuğa yapılan olumlu tavsiye ve açıklamalarla psikolojik açıdan uyumunun sağlanması,sorunu ortadan kalkmasına neden olabilir.Burada önemli olan,bir gerileme (regression) belirtisi sayılan bu alışkanlığı oluşturan etkenlerin ana baba tarafından keşfedilerek ortadan kaldırılması.Örneğin,yeni bir kardeşin doğumu,çocukta bu tür bir alışkanlığın başlamasına neden olabilir.Cıvıldayan,emekleyen,parmak emip tırnak yemeye başlayan çocuk,bu tür bekleşme hareketleriyle kaybettiği ilgiyi kazanma savaşımına girer.Daha önce de belirttiğimiz gibi,kardeşin doğumundan önce çocuğun hazırlanması,kardeşin varlığına karşın çocuğun statüsünün devam edeceği ve onun yerinin ayrı olduğu konusunda çocuğun ikna edilmesi,kardeşin yardıma muhtaç bir yakını olması nedeniyle elbirliğiyle ona bakma gereğine çocuğun inandırılması ondaki gerginliği azaltır.Böylelikle bu gerginlikten kaynaklanan alışkanlıklar da zamanla kaybolur.Alt ıslatma benzerliği nedeniyle parmak emme de yaşla azalır.Bu konuda da yine özellikle ilk çocukluk döneminde

tedaviden kaçınılmalıdır.Okul öncesi dönemindeki parmak emme ya da alt ıslatma durumunda gereksiz telaş yerine,olayın temelinde anne babanın da etkisi bulunduğu düşünülerek uzmanlarca sabırlı ve sürekli bazı eğitimsel önlemler uygulanmalıdır.

OKULÖNCESİ ÇOCUĞUNUN TİPİK KORKULARI

Felaketlerden korkma: Hayal gücü çok iyi çalışan Okul öncesi çocuğu, pek çok olası olmayan korku yaşar. Örneğin, kaybolacağı, evin yanacağı, anne babasının öleceği ya da evi terk edeceği gibi konulardaki kaygı ve korku bazen çok yoğun yaşanabilir.

Yaralanmaktan korkma: Kendine ait bir bedeni ve kendiliği olduğunun farkına varan çocuk kendine olabilecekler hakkında kaygı duymaya başlar. Cinsel merak arttığı için cinsiyetler arasındaki farklılık keşfedilir ve bu konudaki kaygılar da artar. Kan ve acı, duydukları korkunun özünü oluşturur ve bu sebeple küçük yaralanmalardan bile çok korkarlar.

Kırık dökükten endişe duyma: Çocukların kendilerine ait yaralanma korkuları pek çok çocukta başka şeylere de yayılır. Herhangi bir şeyin kırılmasından çok rahatsız olurlar. Bazı çocuklar bu sebeple yap-boz oyunlarından hoşlanmazlar.

Yetişkinlerin kullandıkları bazı sözcüklerden korkma: Çocuklar yetişkinlerin kullandığı bazı mecaz ve soyut ifadeleri gerçek anlamında anlayamadıkları için korku duyarlar. Korkulu çocuk filmleri ve çocuk kurbanlar da dünyanın tehlikeli bir yer olduğu yolundaki düşüncelerini pekiştirir.

Farklı görünüşünüzden endişe duyma: Çocuk sizinle birlikte olduğunda kendini güvende hisseder. Sizin bedenlen ve ruhen kendisi için hazır olduğunuzu bilme onu rahatlatır. Fakat özellikle anne babayı depresyonda veya incitilmiş görme onda yalnızlık hissi uyandırır. Aranızda bir engel olduğunu hissettikçe, size daha fazla asılır ve daha talepkar olur.

Yeni yerlerden korkma: Genellikle çocuklarla ilişkiler aynı mekânlarda aynı işleri yaparak yaşanır. Bu



nedenle çocuk sizinle birlikte olsa bile mekân değiştiği için çocuk mutlu olmayabilir ve eve dönmek isteyebilir. Tatile çıkma ve taşınma bu tür endişelere örnektir. Tatile giderken çocuğun valize eşyalarını koymasını, yanına birkaç oyuncuğunu almasını sağlayabilirsiniz. Yeni bir eve taşındığınızda ise çocuk için bir köşe hazırlayın ve mümkün olduğu kadar kısa sürede bir düzen kurun. Çocuk evin bilişsel haritasını oluşturuncaya kadar

gece ışık yakabilir ve ilk gece çocukla birlikte yatabilirsiniz.

Çocuğunuzun korkularıyla alay etmeyin ve alay edilmesine izin vermeyin. Siz alay ettikçe o korkusunu gizleyecek ya da maskeleyerek korkusuz görünmeye çalışacaktır. Kendinde olan bitenle baş etmeyi öğrendikçe korkuları azalacaktır. Ayrıca yaşantılarıyla, düştüğünde ölmediğini, anne babasının kaçmadığını, evi hırsızların basmadığını ve güvende olduğunu fark edecektir. Çocuğunuzun ev dışındaki hangi yaşantıların ve deneyimlerin üstesinden gelebileceğini kestirin ve onu, hayal kırıklığı yaratmayacak ve strese sokmayacak yaşantılar için cesaretlendirin. Çocuğu yeni deneyimler için çocuğu bir yarışa sokmayın. Bazen 3-4 yaşında bir çocuk hala annesine asılırken, 2 yaşındaki başkalarıyla birlikte bir şeyler yapabilir.

Eğer Bir Çocuk

Eğer bir çocuk sürekli eleştirilirse, **Kınamayı** öğrenir.

Eğer bir çocuk kavga ortamında yaşarsa, **Kavga etmeyi** öğrenir.

Eğer bir çocuk alay edilip aşağılanırsa, **Utanmayı** öğrenir.

Eğer bir çocuk utanç duygusu ile yaşarsa, **Kendini suçlu hissetmeyi** öğrenir.

Eğer bir çocuk hoşgörü ile yetiştirilmişse, **Sabırlı olmayı** öğrenir.

Eğer bir çocuk desteklenip yüreklendirilirse, **Kendine güvenmeyi** öğrenir.

Eğer bir çocuk övgü ile yaşarsa, **Değer vermeyi ve takdir etmeyi** öğrenir.

Eğer bir çocuk dürüstlikle büyütülürse, **Adil olmayı** öğrenir.

Eğer bir çocuk güven ortamı içinde yaşarsa, **Sadakati ve inanmayı** öğrenir.

Eğer bir çocuk kabul ve onay görürse, **Kendini sevmeyi** öğrenir.

Eğer bir çocuk onay görüp dostluk içinde yaşarsa, **Bu dünyada mutlu olmayı** öğrenir.

Dorothy Law Nolte